

ФУНКЦІОНАЛЬНА КАТЕГОРИЗАЦІЯ ДІЄСЛОВА “LISTEN”

FUNCTIONAL CATEGORIZATION OF VERB “LISTEN”

Жук В.А.,

orcid.org/0000-0002-1767-1922

старший викладач кафедри граматики

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Схіж А.В.,

orcid.org/0000-0002-2770-2606

вчитель вищої категорії, старший вчитель

Одеського навчально-виховного комплексу «Гімназія № 2»

Дослідження присвячено вивченню функціональної категоризації дієслова *listen* у сучасній англійській мові. Мета статті – виявити фактори й умови, що детермінують процес функціональної категоризації дієслова *listen*. Матеріалом дослідження слугували 300 ситуативних прикладів, отриманих методом суцільної вибірки з художніх текстів англійських та американських авторів XIX–XX ст., а також з інформативних джерел, представлених у мережі Інтернет. Під час відбору дієслівних одиниць використовувалися словники-тезауруси, тлумачні словники синонімів. Актуальність роботи зумовлюється, по-перше, необхідністю опису процесів функціональної категоризації загалом, що викликано відсутністю спеціальних досліджень; по-друге, невизначеністю категоріального статусу позначеного дієслова на функціональному рівні; по-третє, цілями та завданнями навчання активному та коректному володінню іноземною мовою.

Таким чином, проаналізувавши суб'єктно- та об'єктно-орієнтовані ознаки функціональної категоризації досліджуваного дієслова, авторка дійшла таких висновків: 1) вплив суб'єкта на об'єкт має умовний характер, що визначається особливостями перцептивної діяльності; 2) дієслово *listen* може вживатися абсолютно, що, однак, не впливає на переосмислення його категоріального значення на функціональному рівні; 3) присутність об'єкта має факультативний характер, при цьому широко використовуються прийменники напряму. Аналіз фактичного матеріалу дозволяє зробити висновок про стійкість інгерентного акціонального категоріального значення дієслова *listen*. У різних структурних схемах речення ми лише спостерігали градацію прототипових ознак дієслова, тобто ступінь акціональності дієслова може підвищуватися або знижуватися. Виступаючи як модально-зв'язувальний предикат і вживаючись у значенні «звучати», дієслово *listen* орієнтоване на граматичного, експліцитно вираженого суб'єкта та на імпліцитного суб'єкта сприйняття і, відповідно, номінує ситуацію з пониженою активністю суб'єкта.

Ключові слова: об'єкт, дієслово, слухати, підмет, категоризація, присудок, дієслова сприйняття.

This study is devoted to the study of the functional categorization of the verb *listen* in modern English. The aim of the study is to identify the factors and conditions that determine the process of functional categorization of the verb “listen”. The material of the research was 300 situational examples obtained by a method of continuous sampling from literary texts of the XIX–XX centuries English and American authors as well as from informative sources presented via Internet. Thesaurus dictionaries and explanatory dictionaries of synonyms were used in the selection of verb units.

The relevance of the work, therefore, is due, firstly, to the need to describe the processes of functional categorization in general, due to the lack of special studies; secondly, the uncertainty of the categorical status of the marked verb at the functional level, thirdly, the goals and objectives of learning active and, at the same time, correct foreign language.

Thus, having analyzed the subject-oriented and object-oriented features of the functional categorization of the studied verb, the author comes to some conclusions: 1) the influence of the subject on the object is conditional, determined by the peculiarities of perceptual activity; 2) the verb “listen” can be used absolutely, which, however, does not affect the rethinking of its categorical meaning at the functional level; 3) the presence of the object is optional, with the use of direct prepositions. Analysis of the actual material allows us to conclude about the stability of the inherent promotional categorical meaning of the verb “listen”. In different structural schemes of the sentence, we only observed the gradation of prototypical features of the verb, i.e. the degree of activity of the verb may increase or decrease. Acting as a modal-connecting predicate and used in the sense of “sound”, the verb “listen” has a dual orientation: on the grammatical, explicitly expressed, subject and on the implicit subject of perception and, therefore, nominates a situation with reduced activity of the subject.

Key words: object, verb, listen, subject, categorization, predicate, verbs of perception.

Постановка проблеми. Дослідження присвячено вивченню функціональної категоризації дієслова *listen* у сучасній англійській мові. Це дієслово неодноразово піддавалося аналізу в роботах вітчизняних та зарубіжних лінгвістів. На системно-парадигматичному рівні досить

широко описана семантична структура дієслів слухової перцепції з урахуванням усіх лексико-семантичних варіантів. Однак такі питання, як формування категоріального значення дієслівних одиниць зазначеної семантичної групи на функціональному рівні, опис умов і механізмів, що

детермінують переосмислення категоріального статусу з позицій функціонально-семіологічного підходу, дотепер не були предметом спеціального вивчення.

Актуальність роботи зумовлюється, по-перше, необхідністю опису процесів функціональної категоризації загалом, що викликано відсутністю спеціальних досліджень; по-друге, невизначеністю категоріального статусу позначеного дієслова на функціональному рівні (досліджуване дієслово уналежнюється авторами до різних класів); по-третє, цілями та завданнями навчання активному та водночас коректному володінню іноземною мовою.

Постановка завдання. Мета статті – виявити фактори й умови, що детермінують процес функціональної категоризації дієслова *listen*. Матеріалом дослідження слугували 300 ситуативних прикладів, отриманих методом суцільної вибірки з художніх текстів англійських та американських авторів XIX–XX ст., а також з інформативних джерел, представлених у мережі Інтернет. Під час відбору дієслівних одиниць використовувалися словники-тезауруси, тлумачні словники синонімів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дієслова сприйняття неодноразово піддавалися розгляду вітчизняними і зарубіжними лінгвістами. Вивчення цих дієслів було і є неможливим без залучення даних досліджень у галузі філософії, психології, психолінгвістики, а також когнітивної лінгвістики, присвячених розгляду процесу сприйняття. Представники сучасної когнітивної психології, як-от Дж. Брунер [1] та В. Дружинін [2], визначають процес сприйняття як процес категоризації, осмислення сприйманого, процес ухвалення інтелектуального рішення, поза яким сприйняття не існує, тобто сприйняття не існує поза інтелектом, поза мисленням. Сучасні і психологи, і лінгвісти доходять єдиного висновку про те, що сприйняття є видом знання, яке, проте, не може розглядатися просто як «нижчий ступінь пізнання» [3; 4; 5; 6; 7; 8]. Мислення, що виходить за межі сприйняття, може мати справу з таким змістом, яке безпосередньо не сприймається [9]. Сприйняття забезпечує найпряміший контакт із навколишнім реальним світом та можливість його безпосереднього обстеження, пізнання, або когніції. Одним зі складників когніції є мова [10, с. 112]. Мислення характеризується як сукупність когнітивних процесів, що пов'язує, з одного боку, когніцію і мислення, з іншого – когніцію і сприйняття. Мова може бути визначена як особливий когнітивний процес [11, с. 59].

Таким чином, очевидний нерозривний зв'язок мови, мислення (або свідомості) та сприйняття. У працях лінгвістів сприйняття вивчається з урахуванням розгляду різних способів висловлювання цього поняття в мові, спираючись на дані філософії, психології, фізіології тощо. Аналіз наявних праць дозволяє виокремити кілька напрямів досліджень дієслів сприйняття, зокрема дієслів слухової перцепції. Діахронічні дослідження присвячені розгляду цих дієслів в антології з давніх часів до наших днів. Багато синхронічних досліджень присвячено типологічному опису дієслів слухової перцепції з урахуванням компонентного аналізу семантичної структури цих дієслів різними мовами [3; 5; 6]. У цих роботах ретельно досліджено парадигматичні та синтагматичні властивості, отримано зіставні характеристики дієслів у різних мовах, зроблено висновки щодо їхніх типологічних властивостей.

Лінгвісти неодноразово намагалися класифікувати дієслова слухової перцепції. Підстави для цих класифікацій були різними, зважаючи на особливості дієслівної семантики. Основними класифікаційними ознаками були такі, як динамічність / статичність, тривалість / нетривалість, типи актантів, контрольованість / неконтрольованість, спрямованість / неспрямованість, реалізованість / нереалізованість дії, при цьому найбільша кількість класифікацій заснована на протиставленні динамічності та статичності [12, с. 45]. Отже, всі перцептивні дієслова поєднує загальне значення «сприйняття», проте природа самого процесу сприйняття передбачає належність цих дієслів до різних категорій, як-от категорія дії та категорія стану.

Виклад основного матеріалу. Системна характеристика дієслова *listen*.

Системно-парадигматичний підхід до вивчення дієслівних категорій дозволяє виявити такі ЛСЗ у структурі значення дієслова *listen*:

ЛСЗ 1 – «слухати», звертати увагу на звук, сприймати за допомогою вух; ЛСЗ 2 – «чути», слухати з увагою, розглядати серйозно (чули, але не слухали); ЛСЗ 3 – «прислухатися», бути напоготові, щоб уловити очікуваний звук, зазвичай використовується з *for*.

Дієслово *listen* може вживатися як абсолютно (“Everybody listened”), так і в суб’єктно-об’єктній конструкції (“Everybody listened to him attentively”). До типових прийменників, що вживаються з дієсловом *listen*, належать директивні *to, into, through*: 1) “Not if you listen to me”, Samuel said [13, с. 106]

Крім того, *listen* використовується з післялогами *in, out, for* в обох видах конструкцій. Основним ЛСЗ у семантичній структурі дієслова *listen* є: ЛСЗ 1 – «слухати» (звертати увагу на звук). Семантичні ознаки «результативність», «цілеспрямованість», «активність» є диференціальними в структурі лексико-семантичних варіантів дієслова *listen*. Деякі автори стверджують, що дієслово *listen* означає дію, пов'язану з рухом. Виникає питання про те, що тут є носієм руху і які особливості цього руху. У ролі об'єкта слухового сприйняття виступає акустичне явище – звук, умовою виникнення та існування якого є рух, тому об'єкт слухового сприйняття завжди має подієвий характер.

Джерело звуку може бути локалізованим, якщо воно відносно неподвижне. З іншого боку, сприйняття звуку від джерела, що рухається, не обов'язково пов'язане з рухом суб'єкта. Тобто дієслово *listen* позначає рух не стільки механічний, скільки психофізичний, пов'язаний з особливостями функціонування органів слуху, те, що цей рух підтверджується поведінкою людей, які чують одним вухом (активне слухання супроводжується зміною просторової орієнтації слухового органу під час повороту голови).

Таким чином, «рух у просторі» (навіть опосередкований) є компонентом у значенні дієслова *listen*. Події характер об'єкта слухового сприйняття унеможлиблює встановлення відносин локації між суб'єктом і об'єктом, тому дієслово *listen* не вживається з локативним прийменником *at*, а також із прийменниками типу *up, down, over, across* тощо, що вказують на розміщення об'єкта сприйняття в деякій просторовій площині щодо суб'єкта. Очевидно, що на системно-парадигматичному рівні дієслово *listen* є акціональним дієсловом, що відображає активну, усвідомлену, контрольовану, цілеспрямовану дію.

Однак на функціональному рівні дієслово *listen* реалізує різні категоріальні значення, які формуються в динаміці, в результаті взаємодії різних факторів лексичного та граматичного характеру в структурі речення-висловлювання. Розглянемо ж категоріальний статус досліджуваного дієслова, враховуючи суб'єктно-предикатно-об'єктні відносини й умови, за яких спостерігається варіювання категоріальних ознак дієслова в межах речення-висловлювання.

Ознака активності суб'єкта

Як і дієслово *hear*, суб'єкт дієслова слухової перцепції *listen* може бути виражений лише одухотвореною особою в поверховій структурі речення або неживою особою, але тоді присут-

ність людини розуміється в глибинній структурі, оскільки суб'єкт повинен мати здатність «слухати», наприклад:

2) *His ear listened attentively to catch everything* [14, с. 145] 3) *The spooks are listening and tracing* [15, с. 189].

У прикладі (2) у ролі суб'єкта виступає неживий іменник “ear”. Однак вуха є невід'ємною частиною людини, а також органом слуху, тому можуть розглядатися як активний суб'єкт сприйняття, а дієслово, що номінує процес слухової перцепції, – як акціональне дієслово. Таким чином, дослідження фактичного матеріалу дозволяють зробити висновок про те, що прототиповим при дієслові *listen* є суб'єкт, виражений одухотвореним іменником або неживим предметом, що виступає як одухотворений виконавець дії. Ознака активності суб'єкта актуалізується також у поєднаннях досліджуваного дієслова з різними обставинами способу дії, що характеризують зусилля, яких прикладає суб'єкт із метою виконання дії: *attentively, carefully, slowly, intently, eagerly* тощо. Наприклад: 3) *The others were listening attentively* [16, с. 46]; 4) *they listened intently as Roderick read the final scenes* [17, с. 52]; 5) *I remarked their English accents and listened vaguely to their conversation* [17, с. 61]; 6) *I began to listen more carefully* [18, с. 28].

Обставини способу дії характеризують дію з погляду енергії, яка витрачається з боку суб'єкта (якісні характеристики, кількісні характеристики), інтенсивність, емоційний стан самого суб'єкта, а також тривалість дії. Таким чином, усі прислівники можна розділити на три підгрупи: 1) прислівники якісної характеристики дії (*seriously, sadly, curiously*), які можна розділити на дві підгрупи: а) прислівники, що характеризують емоційну сферу суб'єкта (*silently, courteously, placidly, unhappily*); б) прислівники, що конкретизують інтенсійну сферу суб'єкта і характеризують суб'єкт як активний, який докладає значних зусиль для того, щоб денотат предиката мав місце (*anxiously, keenly*); 2) прислівники кількісної характеристики, що підкреслюють тривалість дії (*briefly, longly*); 3) у прикладах (3–6) прислівники *intently, attentively, carefully* підкреслюють різний ступінь уваги суб'єкта. При цьому в ролі обставин способу дії можуть виступати прийменникові групи, наприклад: 7) *He took no part in the conversation for a long while, but listened, with an air of calm enmity, while his friends discussed the Jesuits* [17, с. 169]; 8) *Megan listened with growing horror* [13, с. 305].

Таким чином, ознака активності не реалізується в «чистому вигляді» в структурі значень дієслова *listen* на функціональному рівні, на що вказує невживання цього дієслова з такими прислівниками, як *accidentally, unintentionally, unexpectedly, etc*, які виключають значення волітливості та які актуалізують лише значення активності: *He took no part in the conversation for a long while, but listened unexpectedly.*

Очевидно, що для здійснення дії за умови докладання певних зусиль необхідна певна тимчасова довжина: *And the children would stop playing to listen for a moment* [19, с. 470]; *Mike went on talking. I sat and listened for a while* [20, с. 134]; *For the most part, I just listened* [21, с. 124].

З наведених прикладів видно, що суб'єкт є активним джерелом певних зусиль, спрямованих на здійснення дії протягом певного проміжку часу (*for a moment, for a while, all day, for the most part*). Ці обставини часу свідчать про різну довжину процесу слухового сприйняття, що також залежить від волі суб'єкта, і, відповідно, про активність останнього. Вищезазначені характеристики тією чи іншою мірою актуалізують ознаку активності суб'єкта. Чим інтенсивніша і емоційніша дія, чим більше зусиль докладає суб'єкт, тим очевидніша активність суб'єкта, а чим менше зусиль докладає суб'єкт, тим він менш активний і тим менш прототипова ознака акціональності дієслова *listen*. Так, виникає запитання: чи можлива втрата дієсловом *listen* його акціонального характеру?

Таким чином, залежно від наповнення структурної схеми речення-висловлювання досліджуване дієслово номінує ситуацію з різним ступенем активності суб'єкта й акціональності самого дієслова, а іноді й із втратою цієї ознаки. Далі розглянемо ознаку волітливості суб'єкта при дієслові *listen*.

Ознака волітливості суб'єкта

Описуючи дієслово *listen* на системному рівні, ми визначили, що одним з основних значень у семантичній структурі дієслова є значення «слухати» – цілеспрямована дія, джерелом та ініціатором якої є суб'єкт. Ознака волітливості актуалізується в синтаксичному зв'язку дієслова з прислівниками та підрядними реченнями мети (*in order that/so that, in order to do smth.*), прислівниками *attentively, carefully, intently*: *... she listened so eagerly, that, when the two great heads suddenly vanished from her lap, she hardly missed them* [22, с. 155]; *He listened carefully while she recalled the arrival of Adam Carver.*

Акціональне значення також реалізується під час уживання розглянутого дієслова у формах

Continuous, у наказовому способі, у зв'язку з дієсловом *listen* із типово акціональними дієсловами за типом однорідних членів, наприклад:

“You’ve been listening at doors – and behind trees – and down chimneys ...” [22, с. 127]; *“Class, listen up”, I said* [17, с. 5]; *“No. Listen. For both our sakes we’ve got to get rid of them”* [13, с. 22]; *Yet, they paused and watched and listened and I stood still at the window* [18, с. 45]; *Get away from the phone and the files and paper and read and listen and keep up to date* [19, с. 161].

Проаналізувавши вищезгадані приклади, можемо зробити висновок про те, що вживання дієслова *listen* у реченнях із різними структурними схемами дає різну категоризацію з більшим або меншим ступенем акціональності. Так, ми спостерігаємо максимальний ступінь активності суб'єкта – носія ознаки в прикладах за рахунок зв'язку дієслова *listen* із типовими акціональними дієсловами (*watch, stand, get away, read, keep*) за типом однорідних членів. А вживання досліджуваного дієслова в наказових пропозиціях *listen* без об'єкта реалізує лише значення “to get people’s attention so they can hear what you are going to say”, тобто мається на увазі, що суб'єкт лише активізує свою здатність до слухового сприйняття, не докладаючи особливих зусиль, тобто активність суб'єкта мінімальна. На підвищення агентивності суб'єкта і, відповідно, на акціональну інтерпретацію *listen* вказує вживання дієслова *listen* із модальними дієсловами, а також із каузативними дієсловами: *Nobody knows that better than I do, the times I’ve had to listen to it as well ...* [19, с. 225];

At the same time we attempt to listen carefully to the voices of the marginalised minorities in our culture (BNC); ... when her mother started telling her that what Davy Treffry had said was more or less true, she wanted to put her hands over her ears and not listen ... (BNC).

Таким чином, наведені приклади свідчать про те, що суб'єкт при дієслові *listen* є активним, саме з його волі здійснюється дія. Однак зміна структурної схеми речення призводить до зміни лексичного значення досліджуваного дієслова та послаблення його акціональності.

Той факт, що в семантиці дієслова одночасно актуалізуються ознаки активності та волітливості, дозволяє зарахувати його до так званих ергативних дієслів, які ми (слідом за Дж. Андерсоном) визначаємо як дієслова, що поєднують у своїй семантичній структурі значення активності та волітливості [23]. Словникова стаття дає нам таке значення дієслова: *listen well* – звучати добре. Наприклад: *This tape listens well.* У цій структурі

дієслово *listen* виступає в ролі модально-зв'язувального предиката, що зближує його за своїми синтаксичними функціями з дієсловом *be* – прототипом зв'язкових дієслів [24].

Модально-зв'язувальні предикати належать до групи стативів та є складним явищем. Т.А. Клепікова підкреслює, що «виділена в їх семантичній структурі сема [ментальна дія] повинна вивести ці дієслова за межі стативів» [25, с. 11]. При цьому зазначена сема є похідною щодо семи [сприйняття], яка передбачає наявність сем [оцінність] та [антропонімічність].

Сема [антропонімічність] визначає відношення предиката до двох суб'єктів, які передбачаються в цій структурі: 1) граматичного суб'єкта (носія попереджувальної ознаки); 2) семантичного суб'єкта (суб'єкта слухового сприйняття, що номінується дієсловом *listen*).

Таким чином, складність суб'єктно-предикатних відносин пояснюється двоїтим характером суб'єкта. При цьому дієслово *listen* виступає як функція модально-зв'язувального предиката ([s] *listen* [how]) і реалізує як акціональне, так і стале значення. Тепер розглянемо наступну ознаку, реалізація якої дозволяє говорити про акціональну категоризацію дієслова *listen*.

Ознака контрольованості суб'єкта

У реалізації аналізованої ознаки поруч з ознакою активності та волітливості детермінує категоріальний статус досліджуваного дієслова. Актуалізація ознаки контрольованості передбачає результативність дії. Актуалізаторами цієї ознаки є такі:

I. Вживання дієслова *listen* із модальними дієсловами, оскільки модальні дієслова (*must, have to, should, may, etc.*) виражають ставлення суб'єкта до дії, тобто можливість, обов'язок або необхідність; активна роль суб'єкта-«агенса» очевидна: *And something told me ... that I should listen* [18, с. 45].

II. Вживання *listen* із відповідними обставинами образу дії, що характеризують дію, яка залежить від волі суб'єкта та відбувається під його контролем, наприклад: *Meanwhile he was determined to listen hard* [19, с. 160].

III. Синтаксичний зв'язок цього дієслова з дієсловами, які мають фактичне значення, за типом однорідних членів; однією з прототипових ознак суб'єкта при фактивних дієсловах є контрольованість: *He looked up at the party ceiling...listened for a moment to the piano and then glanced at the girl ...* [26, с. 181].

Уживання форм минулого часу та перфекта вказує на досягнення певного результату і, відповідно, реалізацію ознаки контрольованості при актуалізації інгерентного акціонального значення

дієслова *listen*: *The chief listened to Max Hornung's report ...* [13, с. 228].

Значення результативності реалізується під час уживання дієслова *listen* з обставинами наряду за допомогою часів групи Perfect, а також під час поєднання з дієсловами, які мають семантику завершеності, за типом однорідних членів:

She shook herself free and looked about to see whether anyone had been listening [14, с. 1475]. *Tomaselli lifted the receiver and listened* [13, с. 42]

Проаналізувавши фактичний матеріал, можемо зробити висновок, що дієслово *listen* рідко вживається у формах Perfect. Це пояснюється тим, що форми Past Indefinite цього дієслова достатньо для того, щоб передати значення завершеності, тобто результативності. Так, Past Perfect використовується за погодженням часів та для позначення передування однієї дії іншій.

Таким чином, суб'єкт при дієслові *listen* є активним агенсом, оскільки «слухання» здійснюється цілеспрямовано: увага слухача спрямована на сприйняття звукового сигналу, що часто супроводжується руховою активністю, продиктованою потребою суб'єкта зайняти найбільш вигідне положення щодо об'єкта. Активність, волітливність і контрольованість суб'єкта дозволяє дійти невтішного висновку в тому, що це дієслово реалізує інгерентне акційне значення на функціональному рівні. Доречно вказати лише на градацію акціональної ознаки залежно від структури речення-висловлювання.

Тепер необхідно перевірити правильність наших висновків, розглянувши об'єктно-орієнтовані ознаки функціональної категоризації цього дієслова.

Об'єктно-орієнтовані ознаки функціональної категоризації дієслова *listen*

Прототиповою ознакою об'єкта є «пасивність», тобто об'єкт зазнає результативного впливу з боку суб'єкта. Оскільки ми уналежнюємо дієслово *listen* до акціональних дієслів, то справедливо було б припустити результативний вплив на об'єкт слухового сприйняття. Однак особливістю цього дієслова є практична відсутність будь-якого впливу на об'єкт, що характеризує це дієслово як те, яке володіє низьким ступенем перехідності, наприклад: *And the young boys used to listen to the tales of hell* [21, с. 14]. *Don't you listen to music or play baseball?* [17, с. 132].

Жоден з об'єктів (скелі, «що співають», історії, музика) не відчуває на собі жодного впливу з боку суб'єкта. Суб'єкт при дієслові *listen* також є постійним. Але не можна заперечувати й агентивність суб'єкта, ґрунтуючись на цих фактах.

Багато авторів порівнюють дієслово *listen* із дієловами руху (у сенсі цього терміна). При цьому смисловий центр речення-висловлювання зміщується безпосередньо на предикат, а саме дієслово *listen* широко використовується з прийменником направлення *to*. Наприклад: *So I watched the news program and tried to listen to what the announcer was saying* [27, с. 125]. *Listen for the neighbours, and if possible ask them what they think* [16, с. 30].

Очевидно, що увага суб'єкта спрямована на конкретний об'єкт, який є джерелом звуку, що займає певне місце в просторі. Уживання прийменників *to, for* перетинаються в змістовному плані з комплементарною функцією прямого доповнення, що пояснює факультативний статус об'єкта, тобто ми можемо спостерігати часту відсутність об'єкта сприйняття в реченні-висловлюванні. *I sat and listened for a while* [28, с. 134]. *“Just read that over...”*, said Mr. Dersingham, and then listened. *Almost angrily he picked up the phone, answered curtly, and listened* [19, с. 95].

За відсутності об'єкта категоріальне значення детермінується прототиповими ознаками суб'єкта, а також видочасовою формою самого дієслова. У прикладах у ролі суб'єкта виступає одухотворена особа, що є ініціатором дії, а дієслово *listen* уживається у формі минулого невизначеного часу, що вказує на реалізацію в інгерентно акціональному дієслові *listen* ознаки результативності, ознаки контрольованості дії сторони суб'єкта. Таким чином, абсолютне вживання дієслова *listen* не впливає на акціональне значення дієслова. У ролі доповнення при дієслові *listen* може виступати і сентенціональний об'єкт, тобто додаткова пропозиція, що також вказує на акційне осмислення дієслова *listen*. Наприклад: *So I watched the news program and tried to listen to what the announcer was saying* [27, с. 125]. *She will listen to what each side has to say before deciding who to support on April 9 ... (BNC)*.

Лексична семантика дієслова *listen* та його граматична форма (вживання в наказовому способі та у формі тривалого часу) підтверджують, що в прикладах досліджуване дієслово реалізує інгерентне акціональне значення.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши суб'єктно-орієнтовані та об'єктно-орієнтовані ознаки функціональної категоризації досліджуваного дієслова, можемо зробити такі висновки: 1) вплив суб'єкта на об'єкт має умовний характер, що визначається особливостями перцептивної діяльності; 2) дієслово *listen* може вживатися абсолютно, що, однак, не впливає на переосмислення його категоріального значення на функціональному рівні; 3) присутність об'єкта має факультативний характер, при цьому широко використовуються прийменники *to, for*.

Аналіз фактичного матеріалу дозволяє зробити висновок про стійкість інгерентного акціонального категоріального значення дієслова *listen*. У різних структурних схемах речення ми лише спостерігали градацію прототипових ознак дієслова, тобто ступінь акціональності дієслова може підвищуватися або знижуватися. Виступаючи як модально-зв'язувальний предикат і вживаючись у значенні «звучати», дієслово *listen* орієнтоване на граматичного, експліцитно вираженого суб'єкта та на імпліцитного суб'єкта сприйняття і, відповідно, номінує ситуацію з пониженою активністю суб'єкта. Реалізуючи значення “to agree, to be of the same opinion”, активність суб'єкта при дієслові *listen* зовсім втрачається. Загалом, у більшості ситуацій *listen* реалізує своє системне значення цілеспрямованого слухання. При цьому прототиповими ознаками суб'єкта є одухотвореність, активність, воліттивність та контрольованість, а об'єкта – пасивність; однак об'єкт не зазнає жодного результативного впливу, що пояснюється особливостями перцептивної діяльності. Суб'єкт також не піддається жодному впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Брунер Дж. Психология познания. Москва : Прогресс, 1977. 412 с.
2. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология. Санкт-Петербург, 2000. 320 с.
3. Бабылова Г.Г. Сопоставительный анализ сочетаемости глаголов восприятия английского и немецкого языков : автореф. дис. ... канд. фил. наук. Москва, 1989. 18 с.
4. Кравченко А.В. Язык и восприятие. *Когнитивные аспекты языковой категоризации*. Иркутск : Изд-во Иркутского университета, 2006. 160 с.
5. Самылина Е.В. Структурные и семантические свойства процессуальных фразеологизмов со значением физической деятельности : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Челябинск, 2008. 23 с.
6. Эргман Л.Б. Статальные глагольные предикаты в семантической структуре предложения в современном английском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Ленинград, 1984. 17 с.
7. Герасимова Т.В. Семантика глагольного предиката. Тюмень, 1991. 73 с.
8. Ерасова Л.Г. Глаголы физического восприятия в современном английском и французском языках : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Воронеж, 1973. 21 с.

9. Костина И.А. Глаголы физического восприятия в русском и английском языках : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Уфа, 2017. 24 с.
10. Почепцов Г.Г. Языковая ментальность: способ представления мира. *Вопросы языкознания*. 1990. № 6. С. 110–122.
11. Bolinger D. *Meaning and Form*. London : Longman, 1997. 212 p.
12. Schreiner G., Lyddon W. Modern and Postmodern Metaphors of Self, Mind and Memory. *Cognitive Psychotherapy Toward a New Millennium: Scientific Foundations and Clinical Practice*. New York, 2002. Pp. 39–50.
13. Sheldon S. *Bloodline*. London: Pan Books with Collins, 1999. 302 p.
14. Steinbeck J. *The Chrysanthemums*. *The Norton Anthology of Short Fiction*. 5th edn. W.W. Norton and Company. New York-London, 2005. 1718 p.
15. Forsyth F. *The Negotiator*. Reading : Corgi Book, 1989. 510 p.
16. Hailey A. *The Final Diagnosis*. Москва : Изд-во «Просвещение», 1978. 171 с.
17. Joyce J. *Dubliners*. Moscow : Progress Publishers, 1982. 588 p.
18. Baldwin J. *Sonny's Blues*. *The Norton Anthology of Short Fiction*. 5th edn. W.W. Norton and Company. New York-London, 2005. 1718 p.
19. Priestley J. *Angel Pavement*. Moscow: Progress, 1994. 504 p.
20. Hemingway E. *For Whom The Bell Tolls*. New York : Charles Scribner's Sons, 1968. 506 p.
21. Crichton M. *Sphere*. New York : Ballantine Books, 1993. 371 p.
22. Carroll L. *Alice in Wonderland*. Wordsworth Edition Limited, 1995. 253 p.
23. Anderson J. *The Grammar of Case: Towards a Localistic Theory*. Cambridge : The University Press, 2011. 244 p.
24. Givon T. *English Grammar: A Function Based Introduction*. Amsterdam, Philadelphia : John Bendjamin's Publish. Co., 1993. Vol. 1. 320 p.
25. Клепикова Т.А. Функционально-семантический потенциал и лингвистический статус модально-связочных глаголов современного английского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Санкт-Петербург, 1998. 24 с.
26. Blaise C. *Identity*. *The Norton Anthology of Short Fiction*. 5th edn. W.W. Norton and Company. New York-London, 2005. 1718 p.
27. Carver R. *Cathedral*. *The Norton Anthology of Short Fiction*. 5th edn. W.W. Norton and Company. New York-London, 2005. 1718 p.
28. Carlson R. *I am Bigfoo*. *The Norton Anthology of Short Fiction* Fifth edition W.W. Norton and Company. New York-London, 2005. 1718 p.

УДК 811,11

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.20.1.12>

ФАСЦИНАТИВНІ ДИСКУРСИВНІ СТРАТЕГІЇ НЕНАСИЛЬНИЦЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

FASCINATING DISCURSIVE STRATEGIES OF NONVIOLENT COMMUNICATION (BASED ON MODERN ENGLISH)

Козяревич-Зозуля Л.В.,

orcid.org/0000-0003-1894-7713

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри англійської філології і перекладу імені І.В. Корунця

Київського національного лінгвістичного університету

У статті розкрито поняття ненасильницької комунікації в ракурсі сучасних лінгвістичних парадигм, як-от емоціологія, дискурсологія та теорія невербальної семіотики. Актуальність роботи зумовлена тим, що сучасний світ потребує створення умов урегулювання міжособистісних стосунків мовців у процесі комунікативної взаємодії, побудови гармонійного комфортного середовища міжособистісної інтеракції, надання адекватного емоційного відгуку в процесі комунікації, надання підтримки одне одному. Позитивне емоційне ставлення учасників комунікації, здатність розпізнавати емоційний стан іншого, вміння вислухати його, виявити зацікавлену позицію до нього, прийняти емоційні переживання сприяє створенню простору ненасильницької комунікації. У праці досліджується репертуар фасцинативних стратегій, які мають місце в ненасильницькій комунікації. Фасцинативні стратегії сприяють успіш-